

CPB Memorandum

Hoofdafdeling(en) : III
Afdeling(en) : ICA/TD/TI
Samensteller(s) : M. van Dijk, H. Noordman, H. Kox, F. Kuypers, en H. van der Wiel
Nummer : 63
Datum : 14 april 2003

CEP-op-maat ICT 2002-2004¹

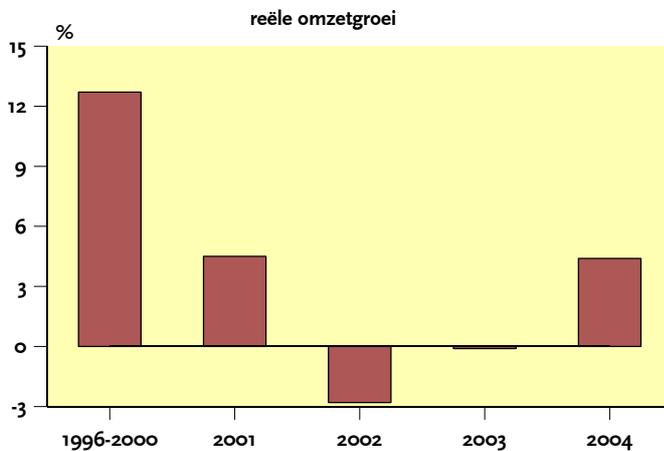
Het gaat op dit moment niet goed met de ICT-sector. Nadat in 2002 de reële omzet al verminderde, neemt de omzet in 2003 wederom niet toe. Pas voor volgend jaar zijn de verwachtingen voor de ICT-sector positiever gestemd. Met een volumegroei van ruim 4% ligt de groeiprojectie dan weer boven die van de rest van het bedrijfsleven. Dit herstel is vooral te danken aan het sterk aantrekken van de omzetgroei in de ICT-industrie, de bedrijfstak die de hardste klappen kreeg vanaf 2000.

¹ Deze CEP-op-maat is in principe geldig totdat het CPB een nieuwe bedrijfstakraming publiceert.

ICT-sector

De volume omzet van de ICT-sector daalde in 2002. En dat is uniek. Vorig jaar² werd door het CPB nog rekening gehouden met een economisch herstel in de loop van dat jaar, maar het liep

anders. Vooral het aantrekken van de groei van de wereldhandel bleef uit. De ICT-industrie kreeg daardoor voor het tweede achtereenvolgende jaar flinke klappen. Nieuw was dat ook de computerservicebedrijven niet langer buiten schot bleven. Ook daar daalde de reële omzet in 2002. Alhoewel de groeicijfers lager zijn dan gewend in de laatste jaren, bleef de telecomsector als enige ICT-bedrijfstak verschoond van dalende volume omzetten.

Ook 2003 zal geen goed jaar zijn voor de ICT-sector, vooral doordat de ICT-industrie haar omzet verder ziet afnemen. Pas voor 2004 jaar zijn de verwachtingen voor de ICT-sector positiever gestemd. Met een volumegroei van 4½% ligt de groeiprojectie dan weer boven die van de rest van het bedrijfsleven. Dit herstel is vooral te danken aan het sterk aantrekken van de omzetgroei in de ICT-industrie. Zij profiteert van de aantrekkende vraag naar ICT-producten. Met name nieuwe markten in China en Oost-Europa bieden een uitdaging.

Waarom een CEP-op-maat?

Deze *CEP-op-maat ICT 2002-2004* is een bijproduct van de CPB werkzaamheden ten behoeve van het Centraal Economisch Plan (CEP) 2003. Het CEP 2003 richt zich op de hoofdlijnen van de economische ontwikkeling in de periode 2001-2003 en vermeldt weinig achterliggende bedrijfstakcijfers. Die cijfers worden hier op maat toegesneden gepresenteerd voor de Nederlandse ICT-sector.

De cijfers in deze publicaties pretenderen niet met zekerheid te zeggen wat de toekomst brengt. Wel geven ze een signaal over hoe we nu over de periode 2002-2004 denken op basis van onze huidige kennis en expliciete redeneringen. CEP-op-maat ICT 2002-2004 hanteert daarbij een stelligere stijl dan de onzekerheden over de toekomst rechtvaardigen. De reden is dat door die stelligheid de leesbaarheid wordt bevorderd.

Telecomsector

De groei van telecommunicatiediensten is in 2002 voor het tweede achtereenvolgende jaar sterk afgenomen. Toch was de ICT-malaise in deze sector het minst voelbaar. Er was immers

² Zie CEP-op-maat ICT 2001-2003.

Wat is de ICT-sector?

De ICT-sector wordt uit gegevens van de Nationale Rekeningen van het CBS geconstrueerd. Om ook projecties voor deze sector te kunnen maken, is een indeling gekozen die aansluit op het reguliere werk van het CPB.^a

Binnen de ICT-sector maken we onderscheid tussen de ICT-industrie en de ICT-dienstverlenende sector. De ICT-industrie bestaat uit bedrijven die ICT-goederen produceren. Het betreft hier onder meer bedrijven die glasvezelkabels, halfgeleiders, chips, computers, mobieltjes en andersoortige elektronica producten maken. Bekende bedrijven in dit rijtje zijn Philips, Siemens, Océ en Ericsson.

Onder de ICT-dienstverlenende sector vallen enerzijds bedrijven die diensten leveren op het gebied van telecommunicatie, zoals KPN en Libertel. Anderzijds bestaan de ICT-dienstverlenende bedrijven uit computerservicebedrijven als Pink Roccade en Getronics. Dit type bedrijven richt zich (onder andere) op diensten als het ontwerpen van websites en netwerken voor bedrijven. Daarnaast zijn er bedrijven die zich specifiek toespitsen op het ontwikkelen en leveren van software. Combinaties van beide activiteiten zijn ook mogelijk. Vanwege hun omvang gaat deze publicatie in op drie ICT-onderdelen: telecomsector, computer services en ICT-industrie.

De ICT-sector kent sinds medio 2001 één belangrijke belangenbehartiger: Nederland-ICT. Nederland-ICT is de spreekbuis voor bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van hardware, kantoortechnologie, telecommunicatie, software en dienstverlening.

Samenstelling ICT-sector

Sector	Bedrijfstak	Bedrijfsklasse	SBI-1993
ICT	ICT-industrie	Kantoormachines en computers	30
		Overige elektrische machines	31
		Audio, video en telecommunicatie apparatuur	32
		Medische-, meet- en regelapparatuur	33
	ICT-diensten	Telecommunicatie (inclusief Post)	64
		Computerservicebedrijven	72

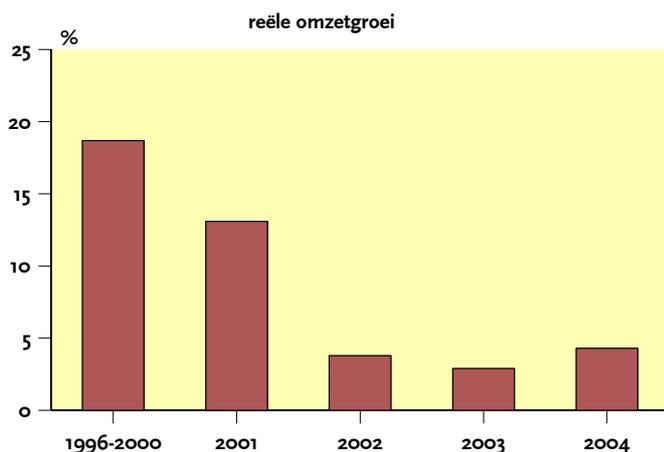
---

^a Deze definitie sluit ook nauw aan bij CBS (2002) *De digitale economie 2002*. Diensten verbonden aan ICT-goederen, zoals groothandel in computers en verhuur van computers, zijn niet inbegrepen in de CPB-definitie omdat afzonderlijke informatie daarover in de Nationale Rekeningen ontbreekt.

---

nog steeds sprake van groei, die zelfs duidelijk boven het gemiddelde van de marktsector lag. Daarmee leverde deze sector voor het achtste jaar op rij een bovenmatige prestatie. Net als in voorgaande jaren was de markt voor mobiele communicatie grotendeels verantwoordelijk voor de boven gemiddelde groei van de telecommunicatiediensten. Dit ondanks verzadigingsverschijnselen bij het aantal aansluitingen: met zo'n 12 miljoen gebruikers heeft de markt zijn maximale penetratie wel ongeveer bereikt. De groei zat in 2002 dus in een hoger gebruik per aansluiting.³ Uiteraard droeg de enorme stijging van het SMS-verkeer hier substantieel aan bij.

³ In 2002 ongeveer 12 procent meer belminuten per aansluiting dan in 2001

De markten voor vaste communicatie groeide ook in 2002, maar duidelijk minder uitbundig dan het mobiele telefoonverkeer. Net als in voorgaande jaren werd de groei hier vooral gedragen door datacommunicatie. Steeds meer internetgebruikers schakelen over op een snelle verbinding. Zo steeg het aantal particulieren met een kabel of ADSL-aansluiting naar bijna één miljoen eind 2002.

Voor de jaren 2003 en 2004 blijft datacommunicatie voor de meeste groei verantwoordelijk. Enerzijds zorgt de verdere toename van het aantal breedband aansluitingen voor een groter volume internetverkeer over het vaste netwerk. Maar wellicht dat een verdere opkomst van mobiel dataverkeer in de komende jaren ook leidt tot een continuering van de groei in de markt voor mobiele communicatie.

Aandeel telecom in particuliere consumptie fors gestegen

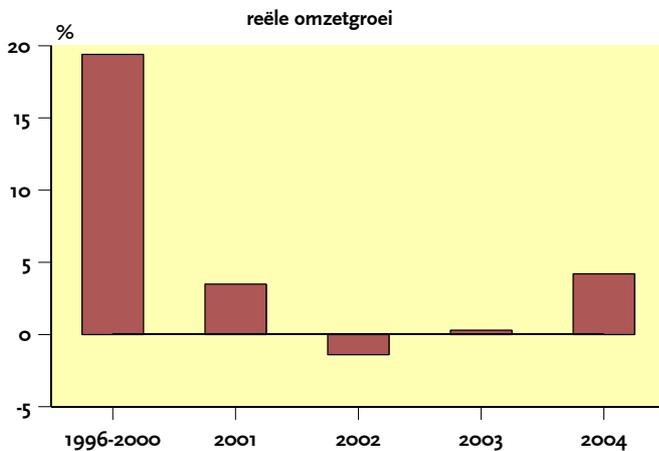
Telefoneren is in, en dan liefst mobiel. Vooral jongeren hebben zich massaal op deze wijze van communicatie geworpen. En dat is terug te zien in de cijfers. De ontwikkeling van het aandeel van telecommunicatiediensten in de totale particuliere consumptie is de laatste jaren fors toegenomen. Van begin jaren zeventig tot begin jaren negentig steeg dit aandeel geleidelijk van 1,2 procent naar 1,5 procent. Daarna echter schiet dit aandeel omhoog. In 2002 besteden Nederlandse consumenten maar liefst 3,8 procent van hun totale uitgaven aan telecommunicatiediensten. Dat betekent dat in de laatste tien jaar dit aandeel meer dan verdubbeld is. Per huishouden wordt nu gemiddeld 1215 euro per jaar aan telecommunicatiediensten uitgegeven.

Door de boven gemiddelde omzetsijgingen is het aandeel van de telecommunicatiesector in de economie uiteraard sterk toegenomen in de laatste jaren.

Het SMS-verkeer en meer geavanceerde datadiensten bieden mogelijkheden voor een extra impuls. Zo kunnen er sinds vorig jaar met sommige mobiele telefoontjes foto's gemaakt en verstuurd worden. Ook bestaan er al internet-achtige diensten (denk aan KPN's I-mode en Vodafone Live) met duidelijke groeipotenties. Momenteel gaan deze diensten nog via een 'opgevoerde' versie van het GSM-netwerk (GPRS). In de komende twee jaar wordt echter in Nederland, net als in veel andere landen, het veel snellere UMTS-netwerk uitgerold. De eerste diensten via dit netwerk worden vermoedelijk al in de loop van 2003 aangeboden. Het is niettemin niet aannemelijk dat deze zogenaamde derde generatie mobiele telefonie al voor veel omzet zorgt in de komende twee jaar.

Computerservices

Het jaar 2002 is voor de computerservicebedrijven een uitzonderlijk jaar geweest. Al jarenlang kende deze bedrijfstak een sterke groei, maar in 2002 daalde de reële omzet. De daling was

tijdelijk want dit jaar neemt de omzet weer mondjesmaat toe. De groei blijft wel achter bij die van de rest van het bedrijfsleven. Pas in 2004 is de groei weer hoger. Een herstel van de investeringen in software en de sterkere vraag naar ICT-diensten doet de omzet van de computerservice-bedrijven weer duidelijk toenemen.

Toch zal het beeld anders zijn dan vroeger.

Het jaar 2002 markeert mogelijk een blijvende verandering, namelijk van een

verkopersmarkt naar een kopersmarkt met tegelijkertijd lagere structurele groeicijfers in het verschieft dan voorheen. Belangrijk hierbij is om conjuncturele en structurele aspecten in de vraag te scheiden.

Conjuncturele kant geringere vraag

De algemene conjuncturele situatie was in 2002 niet best. Versterkt door de oorlog en de beurskoersmalaise duurt de onzekerheid over het economisch herstel tot in 2003. Hierdoor bezuinigen afnemers van de computerservices branche op de kosten voor adviseurs en andere ICT-diensten die op korte termijn niet-essentieel worden geacht. Daarnaast zetten ze nieuwe ICT-investeringen tijdelijk op een laag pitje en stellen vervangingsinvesteringen uit.⁴ Overigens levert dit uitstel doorgaans geen productieproblemen op bij de afnemers. Er is immers jaren achtereen meestal zeer fors geïnvesteerd in nieuwe hardware en software. Dat had mede te maken met de sterk verbeterende prestaties van de PC's en programmatuur.

Structurele kant geringere vraag

Er zit echter ook een structurele kant aan de geringere vraag. Jarenlang groeide de computerservices branche veel sneller dan de rest van de Nederlandse economie. Dat gebeurde deels doordat computertoepassingen in administratie en overige productie in andere bedrijfstakken een hoge vlucht namen. De opkomst van internet als informatie- en handelskanaal en nieuwe administratieve softwareproducten (EDI, ERP, CRM) zorgde voor een

⁴ Het uitstel loopt bijvoorbeeld via tijdelijk oprekken van de economische levensduur van hard- en software.

golf van ICT-toepassingen. Het uitbesteden van interne ICT-werkzaamheden door andere bedrijfstakingen was een andere belangrijke groeifactor.⁵

De structurele groeiperspectieven lijken nu minder gunstig. De mogelijkheden van bestaande hard- en software zijn zodanig dat ze de eerste jaren voor de meeste standaardtoepassingen toereikend zijn. Veel kopers hoeven niet meer zo nodig het nieuwste van het nieuwste te hebben. Dit betekent dat de vervangingscyclus misschien ook structureel langer wordt. Toekomstige nieuwe structurele vraagimpuls zullen onder andere moeten komen uit:

- Verdere uitbesteding van ICT diensten blijft een groeiend marktsegment. Een recent onderzoek door IDC onder de grootste Nederlandse bedrijven concludeerde dat meer uitbesteding van ICT-diensten wordt verwacht in de komende jaren.
- Nieuwe groeimarkten voor computersdiensten liggen in de werkzaamheden aan 'wireless' netwerken, de beveiliging van betalingsverkeer via internet, de koppeling tussen mobiele telefonie en internet (inclusief het leveren van 'content' daarvoor).

Deze structurele vraagimpuls zijn naar onze inschatting minder groot dan die in de tweede helft van de jaren negentig optraden.

Instorten arbeidsmarkt ICT-sector?

Tot vorig jaar leek de ICT-sector eerder moeite te hebben met het vinden van de juiste mensen, dan dat ze gedwongen werd mensen te ontslaan. De huidige situatie op de arbeidsmarkt is behoorlijk verslechterd. De werkgelegenheid ligt in 2004 zo'n 20 000 arbeidsjaren lager dan het hoogtepunt in 2001. Stort de arbeidsmarkt van de ICT-sector in?

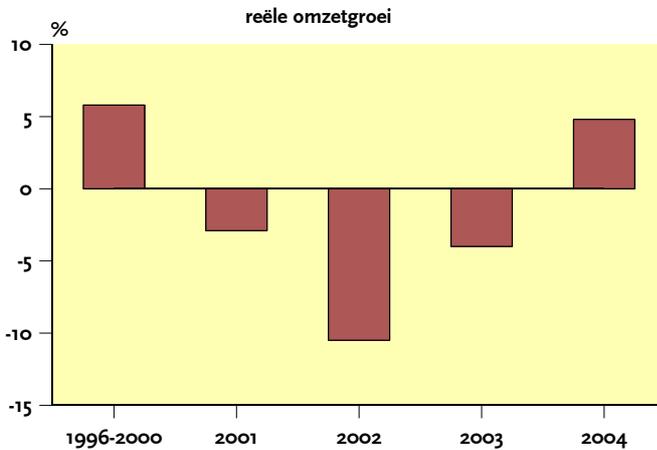
Nee, want het is belangrijk hierbij onderscheid te maken tussen conjuncturele en structurele aspecten. Vooral door de tegenvallende conjunctuur raakten in de ICT-industrie veel mensen hun baan kwijt. Ook bij sommige computerservice bedrijven, waarvan medewerkers soms thuis zaten te wachten op betere tijden, vielen ontslagen. Daarnaast drukken reorganisaties zoals bij KPN de werkgelegenheid in de ICT-sector. Structureel mag verwacht worden dat de werkgelegenheid in de ICT-sector de komende tijd weer zal gaan aantrekken. Dit geldt zeker voor de computerservice bedrijven waar een verhoging van de omzet in grote mate gepaard gaat met de inzet van meer mensen.

---

⁵ Overigens stuwden eenmalige vraagelementen, zoals de revisie en onderhoud van bestaande software in verband met de millenniumproblematiek en de overschakeling op de Euro, de omzet van de branche verder omhoog.

ICT-industrie

De reële omzet van de Nederlandse ICT-industrie liep in 2002 een nog forsere deuk op dan in 2001 en daalde met maar liefst 10%. Dit kwam vooral door een sterke exportdaling van ICT-

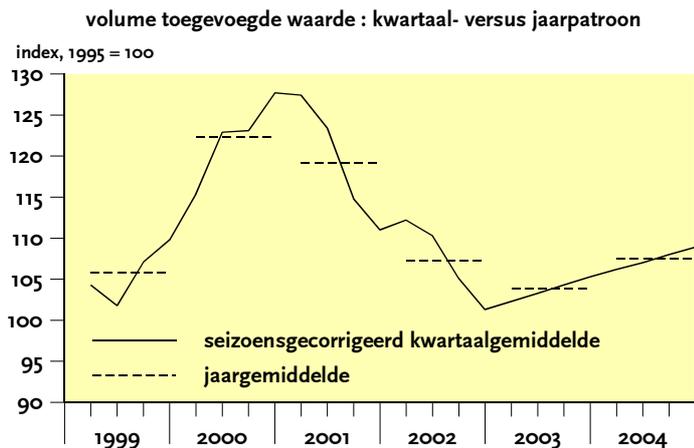
producten. Ten eerste bereikte de internationale vraag naar ICT-hardware in 2002 een absoluut dieptepunt. Met name de wereldwijde afzet van computers liet in 2002 nog steeds geen herstel zien. Het enige lichtpuntje was dat de wereldwijde afzet van mobiele telefoons in 2002 weer met 6% toenam, vooral door de afzet op nieuwe groeiemarkten zoals Oost-Europa en China. Ten tweede verloor de Nederlandse ICT-industrie ook structureel productie,

simpelweg omdat bepaalde productie-onderdelen (o.a. bulk chips) in ons land niet rendabel genoeg meer was. De combinatie van grotere afzetmogelijkheden en de veel lagere loonkosten in de Oost-Europese landen en China deed steeds meer ondernemingen besluiten ook de productie naar die landen te verplaatsen.

Voor de Nederlandse ICT-industrie, als toeleverancier van ICT-onderdelen, is vooral de situatie op de 'oude' markten (EU en VS) belangrijk. Daar hadden we echter te maken met verzadigingseffecten, waardoor de vervangingsvraag voor meer afzet moest zorgen. Maar ook deze groeide slechts in geringe mate.

Het jaar 2003 staat in het teken van herstel. Het dieptepunt in de vraag naar ICT-hardware producten is vermoedelijk eind 2002 bereikt. Aanwijzing daarvoor is de aantrekkelijke vraag naar halfgeleiders. Dat komt vooral door de opkomst van de nieuwe grote groeiemarkten in Oost-Europa, Azië en dan met name China. Doordat de productie van halfgeleiders inmiddels ook voor een groot deel in die landen plaats vindt, profiteren zij in eerste instantie vooral zelf. Toch biedt deze aantrekkelijke vraag (naar halfgeleiders) ook betere afzetperspectieven voor de ICT-industrie in West-Europa en in enige mate ook voor Nederland.

De Nederlandse ICT-industrie trekt in de komende jaren ook profijt uit de olopende vervangingsvraag naar computers op de Europese markt. De omvangrijke generatie computers die vlak voor het millennium is aangeschaft, begint immers nu echt verouderd te raken. Ondernemers en consumenten hebben de afgelopen tijd een neiging tot uitstel van vervangingsinvesteringen gehad. Dit omdat innovaties sinds 2000 marginaler van aard waren dan in de perioden daarvoor en door de zwakke conjunctuur. Deze conjuncturele terughoudendheid zal in 2004 vervagen.

Bovenstaande ontwikkelingen wijzen er op dat in de loop van 2003 de neergaande trend ombuigt naar groei. Deze omslag is echter nog niet krachtig genoeg om de productie al dit jaar boven het niveau van 2002 uit te tillen. Het groeicijfer voor 2003 is daardoor op jaarbasis nog negatief maar in 2004 weer positief.

Wat is er over na de ICT-hype in Nederland?

De huidige conjunctuur heeft het enthousiasme over de groeipotenties van de ICT-sector en het toepassen van ICT aardig getemperd. Het lijkt zelfs wel omgeslagen in pessimisme. Op grond van het voorgaande gaat het inderdaad tijdelijk minder goed met de Nederlandse productie van ICT-goederen en -diensten, waardoor de Nederlandse economie als geheel daar minder tot geen profijt van heeft (zie kader).

Het Nederlandse bedrijfsleven kan echter ook via het gebruik van ICT in het productieproces profiteren van de mogelijkheden die ICT biedt. Recente CPB-onderzoeken met individuele Nederlandse bedrijfsgegevens wijzen op behoorlijke productiviteitsverbeteringen die door het bedrijfsleven zijn te behalen door (goed) gebruik van ICT.⁶ En dat is nodig, want voor een duurzame groei van de Nederlandse economie is productiviteitsverbetering nodig.

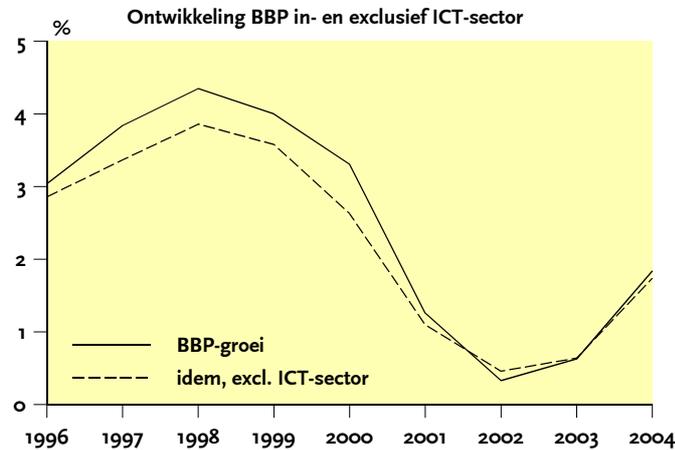
De productiviteit van bedrijven kan allereerst omhoog als bedrijven investeren in ICT, zeker voor diegene die dat nog weinig gedaan hebben. Zo kan de groei van de productiviteit met minimaal 0,3%-punt omhoog bij inzet van 10% meer ICT-kapitaal. Daarnaast kan de productiviteit omhoog door ICT te combineren met innovaties. ICT en innovaties vullen elkaar namelijk aan. ICT maakt het voor bedrijven mogelijk om meer informatie te verwerken. Dit bevordert de productiviteit van kenniscreatie en verhoogt de kans op innovatie. Andersom wordt ICT pas echt efficiënt als bedrijven beschikken over het vereiste kennisniveau en de bijbehorende organisatiestructuur.

⁶ Zie Van Leeuwen, G. en H.P. van der Wiel, 2003, Relatie ICT en productiviteit; Een analyse met Nederlandse bedrijfsgegevens, CPB memorandum 57, en Van Leeuwen, G. en H.P. van der Wiel, 2003, ICT, innovaties en productiviteit; Een analyse met Nederlandse bedrijfsgegevens, CPB memorandum 61.

Bijdrage ICT-sector aan economische groei onder druk

Jarenlang profiteerde de Nederlandse economie van de gunstige ontwikkelingen in de Nederlandse ICT-sector. Ondanks haar geringe omvang was de sector gemiddeld genomen verantwoordelijk voor bijna een vijfde deel van de groei van het BBP in de periode 1996-2000. Daarna is de bijdrage fors afgenomen. In 2002 was de bijdrage zelfs negatief door de daling van de omzet van de ICT-sector. Wereldwijd lijken de hoogtijdagen van de ICT-sector met

heel hoge groeivoeten voorbij, maar toch blijft de toekomst rooskleurig. Weliswaar zal de groei naar verwachting niet meer zo uitbundig zijn, maar mogelijk wel boven het gemiddelde van het bedrijfsleven uitkomen.

De technische mogelijkheden op ICT-gebied zijn immers nog lang niet uitontwikkeld. Vooral op het gebied van datacommunicatie en beveiligingssoftware liggen nog veel mogelijkheden.

ICT is geen wondermiddel, maar ook geen zeepbel. Dat de Nederlandse economie ook in de nabije toekomst kan profiteren van ICT blijkt ook uit het feit dat er nog veel bedrijven zijn waar ICT nog nauwelijks een plaats heeft in het productieproces. Maar dat is aan het veranderen. Veel van die bedrijven zijn aan een inhaalslag bezig. Als men dit combineert met aanpassingen van de organisatiestructuur en management zal dat een hogere productiviteit opleveren.

Kerncijfers ICT-sector

		2000	2001	2002	2003	2004
Omgevingsveranderingen						
Wereldmarkt (reële groei)	%	10,7	2,2	1,9	5¼	7¼
Nederlandse economie (groei BBP-volume)	%	3,3	1,3	0,3	¾	1¾

ICT-sector*Nominaal*

Omzet	euro mld	49,0	52,0	51,7	51,9	54,8
Lonen en salarissen	euro mld	12,8	14,2	14,4	14,7	15,0
Inkoopkosten	euro mld	27,1	29,1	28,4	27,9	29,5
Personeel	1000 arbeidsjaren	321,3	335	323,5	316	316

Reële groei

Omzet	%	13,8	4,5	-2,8	0	4½
w.v. Binnenland	%	10,7	6,9	1,7	¾	4¼
Export	%	19,9	0,2	-11,2	-1¾	4¾
Toegevoegde waarde	%	15,7	4,0	-2,0	½	3¾

Prijzen

Omzet	%	0,0	1,6	2,2	½	1
Inkooprijzen	%	2,9	2,7	1,1	-1¼	¾
Loonkosten per eenheid product	%	-1,5	5,7	4,6	1¾	-1¾
Loon en sociale lasten per werknemer	%	5,4	6,0	5,4	4¼	2¾

AIQ	%-niveau in eindjaar	73,8	79,8	81,6	81	79½
Arbeidsproductiviteit	%	9,0	-0,2	1,4	3	3¾

Kerncijfers ICT-onderdelen

		2000	2001	2002	2003	2004
<i>Reële omzetgroei</i>						
Telecomsector	%	24,6	13,1	3,8	2¾	4¼
Computerservicebedrijven	%	9,0	3,5	-1,4	¼	4¼
ICT-industrie	%	7,5	-2,9	-10,5	-4	4¾
<i>Reële groei toegevoegde waarde</i>						
Telecomsector	%	20,7	8,8	3,3	3	4¼
Computerservicebedrijven	%	9,5	3,5	-2,4	-¼	3½
ICT-industrie	%	15,6	-2,5	-10,4	-3½	3½
<i>Personeel (in arbeidsjaren)</i>						
Telecomsector	in 1000	107,7	113,5	110,3	108	107
Computerservicebedrijven	in 1000	112,8	119,0	117,3	116	119
ICT-industrie	in 1000	100,8	102,5	96,0	92	89
<i>Afzetzprijzen</i>						
Telecomsector	%	-2,9	-0,4	2,9	1½	1¾
Computerservicebedrijven	%	2,5	4,1	3,0	1¾	1
ICT-industrie	%	1,4	2,2	0,9	-1½	0
<i>Inkooprijzen</i>						
Telecomsector	%	0,6	2,3	2,4	-¾	1¼
Computerservicebedrijven	%	3,4	3,6	1,6	0	¾
ICT-industrie	%	4,3	2,7	-0,4	-2½	0
<i>Loonkosten per eenheid product</i>						
Telecomsector	%	-5,5	-0,0	-1,6	-½	-2½
Computerservicebedrijven	%	3,3	8,2	5,5	2¼	1¼
ICT-industrie	%	-1,4	9,1	9,8	3½	-5
<i>Arbeidsproductiviteit</i>						
Telecomsector	%	9,3	3,2	6,3	5	5
Computerservicebedrijven	%	2,7	-1,9	-1,0	1¼	¾
ICT-industrie	%	14,0	-4,2	-4,3	1	6½

Korte begrippenlijst

BBP	Bruto Binnenlands Product tegen marktprijzen (= Binnenlandse productie tegen factorkosten + indirecte belastingen – subsidies + afschrijvingen)
Relevante wereldhandel	Gemiddelde gewogen veranderingen in Nederlands invoerpakket van landbouw, voedingsmiddelen en andere industriële producten vanuit relevante landen. De Nederlandse export aandelen worden gebruikt als gewicht
Omzet/afzet	Bruto productie tegen marktprijzen
Reële omzet groei	De omzetstijging als gevolg van de toename in het aantal verkochte goederen (of geleverde diensten) uitgedrukt in geldeenheden. In feite geeft het aan hoeveel de omzet gegroeid zou zijn als de prijzen gelijk zouden zijn gebleven.
Inkoopkosten	Totale kosten aan grondstoffen, halffabrikaten en diensten door derden
Toegevoegde waarde	Omzet minus inkoopkosten. Oftewel de waarde die arbeid en kapitaal toevoegt aan de inkoopkosten.
Loonvoet	Lonen, salarissen en sociale lasten per werknemer
Cash flow	Afschrijvingen en inkomsten anders dan lonen en netto subsidies
Investerings	Bruto investeringen in materiële en immateriële activa (software pakketten en databases)
AIQ	Loonsom (inclusief toegerekend loon zelfstandigen) als aandeel in toegevoegde waarde
Loonkosten per eenheid product	Loonsom per volume-eenheid bruto productie
Arbeidsproductiviteit	Toegevoegde waarde per werkende (in arbeidsjaren)
